

ΜΕΝΕΖΕΔΗΣ

Τὸ λεωφορεῖο σταμάτησε στὴ μέση τοῦ δρόμου. Οἱ ἐπιβάτες γύρισαν μὲ περιέργεια καὶ κύταξαν τὴν γυναικαῖα ποὺ ἔμπαινε. Ἡταν ντυμένη κατάμαυρα καὶ φορδῦσε ἔνα μαύρο μαντύλι στὸ κεφάλι. Ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ μαντύλι ἔσχελίζαν τὰ ἔσινθά της μαλλιά καὶ τὸ πρόσωπό της ἡτανε μικρούστοικο σὰν παιδιάκισιο, παραπονεμένο κι' ὅμορφο.

Ἡ γυναικαῖα κάθησε σὲ μιὰ γλυκὰ μὲ τὰ μάτια σκυμένα κάτω. Κρατοῦσε στὰ χέρια τῆς ἔνα μεγάλο μάτσο ἀπὸ μενεζίδες καὶ εἶχε τὴν ματιὰ τῆς καρφωμένη ἀπάνω στὰ λουλούδια, τὰ νὰ μιλοῦσε ὅλη τὴν ὥρα μᾶλι τους. Στὸ χέρι τῆς, ἔνα δεσπρό πάχουλὸ χέρακι, μιὰ χρυσὴ βέρα ἔστρεψε στὸ μεσινθή δάχτυλο.

Ἐνας ἐπιβάτης εἶπε κρυφὰ στὸν ἄλλον:

— Καποια χήρα θὰ είνε.

(*) ἄλλος τοῦ εἴπε, λιγόνοντας τὰ μάτια του:

— Τί ὅμορφη ποὺ είνε! . . .

Ο πρῶτος ἔσανεπε:

— Τὸ μαύρο μαντύλι τὴν κάνει ὄμορφότερη....

Ο δεύτερος ἀνατέναξε.

Οἱ δυὸς μᾶλι γύρισαν καὶ τὴν κύταξαν μὲ γλυκὰ μάτια. Ο πρῶτος ἡτανε ἔσινθά, μὲ μεγάλο μουστάκι καὶ γαλανὰ μάτια. Ο δεύτερος μελαχροίνος, χλωμὸς μὲ λίγο μαύρο χρυσὸς ἀπάνω ἀπὸ τὸ χεῖλον.

Ἡ γυναικαῖα σήκωσε τὰ μάτια τῆς καὶ τοὺς κύταξε, τὰ νὰ κατάλαβε πώς μιλοῦσαν γι' αὐτήν. Τὰ μάτια τῆς ὅμως πέσανε ἀπάνω στὸν μελαχροίνο. Τὰ κατάμαυρα μαλλιά καὶ γένεια, τὰ μάτια του μιλοῦσαν τὰν πίσσα, σὰν ἔνα πένθος χυμένο ἀπάνω στὸ χλωμὸ πρόσωπο, τρύπησαν τὴν θλιψένη ψυχῆ της, τὰ νὰ ταΐριαζαν μὲ τὸν πόνο της. Χαμογέλασε κ' ἔσκυψε πάλι ἀπάνω στὶ μάττο μὲ τοὺς μενεζίδες, καὶ ἔσαρχησε μὲ τὰ λουλούδια τὴν ὥριλία ποὺ εἶχε διπλάσει.

Σὲ λίγο ἔρχεται νὰ διορθώνῃ τὰ λουλούδια μὲ τὰ πάχουλά, νευρικὰ τῆς δάχτυλων. Διὸς οὐλόνος μὲ μενεζίδες τῆς πέσανε κάτω στὸ πάτωμα. Ο μελαχροίνος κύριος ἔσκυψε νὰ τοὺς σηκωστῇ. Τοὺς πῆρε καὶ τοὺς πρόσφερε στὴ γυναικούλα μ' ἔνα κίνημα εὐγενικό. Ἐκείνη τὸν κύταξε γλυκὰ καὶ τοὺς εἶπε:

— Δὲν πειράζει, κύριε. Κρατήστε τα, ἵνα σὲ κάνουν εὐχαρίστηση.

Ο μελαχροίνος κύριος εὐχαρίστησε τὴν γυναικαῖα μ' ἔνα γλυκὸ χαμόγελο, ἔφερε τοὺς μενεζίδες στὰ χεῖλον του μὲ μιὰ βαθεὶὰν ἔναπνοι ποὺ ἔμοιαζε σὰν ἔναστεναγμός κ' ἔπειτα τοὺς ἔβαλε μὲ προσογῆ στὴν κομπότρυπα του.

Στὸ στρίψιμο τοῦ δρόμου ἡ γυναικούλα ἔγνεψε στὸν δῆμηρό. Ο δῆμηρός χτύπησε τὸ κουδούνι, κ' ἡ γυναικούλα σηκώθηκε μὲ χάρη, χαρέτισε μ' ἔνα κα-

— Ο Γκίζιος ἔχει σκόλη, ηὲ γυρίσῃ σὲ καμιὰ δεκαριά μέρες. Ἐγὼ εἰμαι ὁ κ. Ἀρτός, φίλος του κι ἀντικαταστάτη του, δέσμοι λείπειν.

Ο κ. Ἀρτός ἔρεσε τοῦ Ἀντρέα. Νέος τριάντα πέντε τριάντα ἔτη γρονῶ, μὲ δύορφα ζεῦχη γένεια καλλογένεια, μὲ μάτια γαλανὰ ἔξυπνα ποὺ δελχύνανται ἀπόφαση κ' ἔνέργεια, εἰλικρίνεια καὶ κάπια γλυκάδια, ἕπυχις στοὺς τρόπους του, ντυμένος κιόλας μὲ γούστο, μικρὸς στάναστημά του καὶ παχουλότηκος. ὁ κ. Ἀρτός ἔμοιαζε ἴκανός στὸν κλάδο του καὶ τίμιος στὸ φέρσιμό του. γιατὶ τοὺς δήλωσε τὴν προθυμία του καὶ πώς εἶναι στὴ διάθεσή του, μὲ πρόστεσσε ἀμέσως πώς ἀν ὁ κ. Ὁλπιέρης προτιμᾷ τὸν Γκίζιο, νὰ μὴν ντρέπεται διέλου καὶ τοῦ μηνό. (*) Ἀντρέα; φυσικά καὶρό δέν εἶχε ὥσπου νὰ γυρίσῃ, ὁ Γκίζιος καὶ δηγήθηκε τοῦ κ. Ἀρτός τὰ κυρώτερα ἀποσόδεια τῆς ἀρρώστιας. Διστάζε ὅμως ἀκόμη. Διστάζε, γιατὶ ὁ Κλυζίους τοῦ παρχγγειλε δητά νὰ φωνάξῃ τὸν Γκίζιο. "Ισως κι ὁ Ἀρτός γιὰ τέτοιο λόγο νὰ τοὺς εἴπε πώς τραβεῖται μπροστά στὸ συνάδερφό του, ἀπειδὴ διαν ἔνας Κλυζίους σοῦ συστήνει τὸν τέχνη, μπορεῖ ζεῦρνα καὶ νὰ τοὺς κακοφανῆ ποὺ ἔνας ἄλλος δέχηται τὴν ἰδία τὴν πελατεία. Συλλογίστηκε ὁ Ἀντρέας νὰ κάμη ἔνα πήδημα ὡς τοῦ

μόγελο τὸν μελαχροίνον κύριο καὶ κατίθηκε ἀπὸ τὸ λεωφορεῖο.

Οἱ δύο ἐπιβάτες γύρισαν ἀπὸ τὰ τζάμια καὶ τὴν κύταξαν. Μὲ τὸ κεφάλι σκυμένο πάντα τράβηξε τὸν δρόμο ποὺ πήγανε στὸ νεκροταφεῖο, τὸν μεγάλο δρόμο μὲ τὰ κυτταρίσσια.

Ο πρῶτος ἐπιβάτης εἶπε στὸ δεύτερο:

— Η καύμενη. Πηγαίνει τοὺς μενεζίδες στὸν τάφο τοῦ ἀνδρός της. Δὲν τοὺς ζέχασε ἀκόμα.

Ο δεύτερος δὲν ἐμίλησε. "Έσκυψε καὶ μύρισε βαθεὶὰ ἀπάνω στὴν κομπότρυπα του τὸ μπουκετάκι μὲ τοὺς μενεζίδες, ποὺ εἶχε μοιρασθεῖ μ' ἔναν πεθαμένο. Τὰ μάτια του λάμπην ἀπὸ ζγάπτη κι ἀπὸ ζήλεια.

Τὸ λεωφορεῖο τράβηξε τὸ δρόμο του.

ΠΑΤΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΦΟΡΜΗ ΕΝΟΣ ΛΟΓΟΥ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΠΟΣ
ΤΩΝ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ (*)

III.

Ἡ ιθυκὴ Ποίηση, ἐκείνη ποὺ ζναβρύζει σὰν τὸ νερὸ καὶ ζῆται μὲ τὸν ἀέρα καὶ μὲ τὸν ἥλιο, καὶ γίνεται μπτέρια κάθε ποιητικῆς τέχνης καλλιεργημένης ἀληθινῆς, ἡ Ποίηση καταφρονεμένη μέσα στὸ Βυζάντιο, ἐξόριστη πόρευεται μὲ τὸν ἀγράμματο λαὸ, καὶ τριγυρίζει στὶς ἔκρες, καὶ μεγαλώνει στὶς κορφές. Ἐκεῖνη παίρνει ὅλη της τὴν χάρη, καὶ τὰ φτερά της θρέψει μέσα στὶς δροσιὲς καὶ στὴν θάνατη, στὶς παλληκαριὲς καὶ στὰ αἴματα. Ἡ ποίηση τούτη εἶναι, κυριώτατα, ἐπική. Ἀντιλαλεῖ τοὺς ἀδιάκοπους ἀγάνεις καὶ τὴν μεγάλην ίδια τῆς οὐλῆς, ἀγνάντια στὸ φοβερὸ πόλεμο, στὸν ἀλλόπιστο καὶ στὸν ἀλλόφυλλο, στὸ διαγουμεῖστη τοῦ σήμερα, στὸν αὔριο τὸν καταχτητή. Ἡ ιθυκὴ συνείδηση ἔχει ἀνάγκη ἐνὸς εἰδώλου. Μὲ τὸν ἡρωτισμὸ κανεὶς μεγαλουργεῖ, σὲ δλους τοὺς κλάδους τῆς ἐνέργειας. Καὶ ἀντετελεῖ ὁ ἡρωας. Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας. Είναι πρόσωπο μυθικό; εἶναι πρόσωπο ιστορικό; Είναι καὶ τὰ δυοῦ. Ηρέπει νὰ τόνε φανταστοῦμε, καθὼς στοχάζεται κάπου διὰ Μύλλερ τοὺς μεγάλους ἡρώους τῶν φράγγικων ἐπῶν: «Εἶτε, πραγματικά, ἔνας Ρολάντος, μπορεῖ κ' ἔνας Ἀρθούρος. Μὰ τὰ πόδια ἀπὸ τὰ κατορθώματα, ποὺ τοὺς φορτώνουν τὰ μεσαιωνικὰ τραγούδια, εἶχανε γίνει πολὺ προτή-

(*) Βλέπε περισσότερο φύλλο «Νουμέο».

Κλυζίου, νὰ τοὺς ζεῦχεται τὰ πάντα. Τὸ μολόγητος ζέθειρρο τοῦ κ. Ἀρτός, κι ὁ κ. Ἀρτός, διχά μόνο δὲν πειράχτηκε, μὲ τὸν παρακάλεσε κιόλας νὰ μιλήσῃ ἀμέσως τοῦ μεγάλου τοῦ γιατροῦ. Τί παραξένει; "Ἔτοι γυναικόζαταν κακῶς κι ἀφέτος μὲ τὸν καθηγητή, καὶ σὲ κάθε ἀπάγγελμα, ἔχεις ἀνάγκη νὰ τόνε φανταστοῦμε, καὶ σεῖδόν δροιαῖς δημηγορεῖς την, ἐκεῖ ποὺ οἱ σοφοὶ τὴν φυλαξανται σὲ παγιθῆκες. Φύλαξε τὴν ιστορία καὶ τὴ θηροκεία του, ἀλλάζοντας καὶ μεταμορφώνοντας την, ἐπειδὴ ἐπρεπε νὰ ζήσῃ τοὺς γονοὺς του κι ἀμέσως νὰ παγγελθῇ, ἔμα τελειοφοίτης. Λοιπὸ κι ἀρτός σὲ τὸ Μαλαρέ. Στογκαστηκε διὰ τοῦ Αντρέας πόσις τίτλοι μπόσικοι, πώς ἐσωτερικός, ἐσωτερικός ἐπίστα, τὸ δίδιο, τὸν παρακάλεσε νάνεβην στάμαξι ποὺ τὸν πρόσμενε κάπως, καὶ δίχως ἄλλα γασομέρια, κουβεντιάζοντας γιὰ τὰ καθέκαστα τῆς ἀρρώστιας, στὸ μεταξύ, τὸν ἔργον της Κατινούλα. Είτανε, καθὼς τὸ σημειώσαμε, τετάρτη, τριάντα τοῦ Σπορίζ. Νά λιπόν ποὺ δὲν ἀποσύνηκε διὰ τοῦ Σπορίζ, οἱ μήνας τῆς "Ολιας, δίχως νὰ ἔνεγκηση, δίχως νὰ παλέψῃ περασμένων. Οἱ Ἡρακληδεῖς του καὶ οἱ Ἀχιλλέης

τερα ἀπὸ ἡρώων; μυθικοὺς ποὺ ζεχαστῆκαν ὡς καὶ τὰ ὄνματά τους». Τί μής μέλει; "Οποια κι ἡν εἶναι ἡ πηγή του, εἴτε μᾶς ἔρχεται ἀπὸ ὡρισμένο ὑπόκειμενο ὡρισμένου καὶροῦ τῆς βυζαντινῆς ιστορίας, εἴτε εἶναι καμωμένο ἀπὸ τὰ κατορθώματα δλων, ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα ὡς τὸν τελευταῖο φύλακα τῶν ἀκρωτηρίων, ἡ ούσια τ.ν δὲν ἀλλάζει. Ὁ Διγενῆς Ἀκρίτας, ὄνομα καὶ πρᾶμα, γιουκάτα καὶ σημαντικὴ δηλώνει μέσα στὸν ιστορία μας τὴν νέα ἐλληνικὴ φυχήν. Ἡ ίδια του ἐμπνέει καὶ τὴν ἐνέργεια |στὸν πόλεμο| καὶ τὴ σκέψη (στὸ τραγούδι). Ὁ λαός ζῆται μὲ τὴν παραδοση, πλατύτερη, ἀπὸ τὴν ιστορία. Τὸ τραγούδι: αὐτὸ, τὸ φυσημένο ἀπὸ τὴν ιστορία τοῦ λαοῦ διέκει τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, διάλεξε τώρα τελευταῖα γιὰ τὸν πρωτηνό. Κυρίως διάλεξε τὸν πρωταράδοτο θησαυρὸ καὶ πόλεμος ἀλλοιώτικα, μὲ πορώτερον ἀπὸ τὸν πρωτηνό. Φύλαξε τὴ γλώσσα του στὴ ζωὴ ἀλλάζοντας καὶ μεταμορφώνοντας την, ἐκεῖ ποὺ οἱ σοφοὶ τὴ φυλαξανται σὲ παγιθῆκες. Φύλαξε τὴν ιστορία καὶ τὴ θηροκεία του, ἀλλάζοντας καὶ μεταμορφώνοντας την, ἐκεῖ ποὺ οἱ γραμματισμένοι: τὰ φυλαξανται σὲ ξονολητρικὰ καρφώματα πρὶς ὄνματα καὶ ἵστιος πεπερασμένων. Οἱ Ἡρακληδεῖς του καὶ οἱ Ἀχιλλέης

Κλυζίους πώς ἀφοῦ γυνωρίζει τόσο δύσκολη τέχνη, θέναις ἀξίος γιατρός. Καὶ τόντις ἔμαθε, διαν ξαναπῆγε στοῦ κ. Ἀρτό, πώς ἔφτάχ γρόνια διάλεψε μὲ τὸν Γκαρνιέρη, πώς τοῦ

καὶ οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσες του εἶναι οἱ Σαρακηνοὶ καὶ οἱ Τούρκοι του καὶ τὰ πολυονόματα παλληκάρια τῶν ἀκριτικῶν καὶ τῶν ἀρματωλικῶν τραγουδῶν του· ἔτοι καὶ οἱ Ἀπόλλωνες καὶ οἱ Ἀθηνές γίνανται Ἀτ Γιώργηδες καὶ Παναγιές.

★

Τὸ ἑβδομάδης ἐπος τῶν νεωτέρων Ἐλλήνων διπλὴ ὅψη μᾶς δείχνει. Τὴ μὲν ἀγνὴ δημοτικὴ, δημος ἀδούλευτη καὶ σκορπισμένη σὰν Ἰλιάδα ἀπὸ Ὁμηρόδες, μὰ ποὺ δὲν τῷρε τὸν Ὅμηρό της. Ἡ ἄλλη του ὅψη εἶναι σὰν εἶδος «ἀρματωλικὴ ἐποκοῖς» ποὺ θὰ τὴν ἔγραφε κανένας Ἀντωνιάδης τοῦ βυζαντινοῦ καιροῦ, μὰ λιγότερο γραμματισμένος, λιγότερο ἐπιτήδειος στιχουργὸς, λιγότερο δμαλὸς, δημος ἀνατυπώκος, κ' ἐδῶ κ' ἔκει μὲ κάποιες γοργὲς δεκαπενταύλακες ἀστραπὲς γεννημένες ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς δημοτικῆς Μούσας. Οἱ Πολίτης, ἀντίθετα μὲ τὴ γνώμην ἄλλων σοφῶν, καὶ, καθὼς φανεται, πολὺ πειστικώτερα, φρονεῖ ὅτι τὰ ἀκριτικὰ τοῦτα ἔπη, καθὼς μᾶς παραδόθηκαν ἀπὸ τὰ χειρόγραφα ποὺ τυπώσαν Σάθες καὶ Λεγράντοι, Λάχμπροι καὶ Μηλιαράκηδες, γίνανται ὅτερος ἀπὸ τὰ ἀκριτικὰ δημοτικὰ τραγούδια, ποὺ τάχουνε μπροστά τους οἱ μισογραμματισμένοι ποιητὲς τῶν ἐπῶν, καὶ κάπου κάπου δανείζονται ἀπὸ κεῖνα, ἔκτὸς ἀπὸ τὸ ὄλικό τους, καὶ στίχους τους. Ὅμως οἱ ψωφοπερήφανοι τραγουδιστὲς αὐτοὶ, ἀντίθετα μὲ τὰ λαϊκὰ πρότυπά τους, ποὺ, καὶ ἀπλοὶ συγγριστὲς ἔκεινων ἀπομένοντας, κι ἔντεραν νὰ ὀφεληθοῦν ἀπὸ κεῖνα καθὼς πρέπει, θὰ μπορούσανε νὰ δημιουργήσουν ποιήματα γιὰ τὴν ἀθανασία, — οἱ τραγουδιστὲς αὐτοὶ φιλοδοξούσανε νὰ συνθέσουν ποιήματα ἡθικολογικὰ καὶ ἡθικοποιητικὰ, ποιήματα ἰστορικὰ τάχη καὶ σοβαρά, μὲ παντελῆ καταφρόνεση πρὸς τὸ λυρικὸ μεθύσιο καὶ πρὸς τὸ θρησκευτικὸ μυστήριο τοῦ μέσου δηλονότι ποιήματα ἀπὸ στοιχεῖα πεζολογικὰ καὶ ἀντιποιητικά. Καὶ ἀπλοὶ διασκευαστὲς τῶν λαϊκῶν πρότυπων κι ἀν εἶναι, καθὼς τοὺς θέλει οἱ Πολίτης, δὲ θὰ ἐμπόδιζε τοῦτο νὰ σπείρουνε στὰ ἔργα τους τὴν ποιητικὴν τους χάρη, ἀν εἴχαν. Γνωρίζουμε πώς ἀθάνατα ποιήματα γινῆκαν, ἀπὸ τὸ Σαιξῆπρο ως τὸ Γκαΐτε, καὶ πρὶν ἀπ' αὐτοὺς κ' ὕστερος ἀπ' αὐτοὺς, ἀπὸ ἀπλὰ δανείσματα καὶ συγγρίσματα τέτοια. Οἱ Πολίτης θίλει τοὺς ἀκριτικοὺς αὐτοὺς στιχοπλέχτες μαθητὲς, νὰ ποῦμε, τοῦ Μανασσῆ, τοῦ γνωστοῦ βυζαντινοῦ στιχογράφου τῆς ἐφτά φορίς χαλιστικῆς «Χρονι-

κῆς συνόψεως» καὶ ἄλλων συντομώτερων στιχουργημάτων. Μὰ δὲ Μανασσῆς, ἀν δχι τίποτ' ζλλο, ἔχει τὸ αἰσθητήρια τῆς ἑωτερικῆς μορφῆς τοῦ στίχου, εἶναι πάντα μάστορης τοῦ στίχου, καὶ κάποια μέρη ἀπὸ τὸ χρονικὸ του (καὶ μ' ὅλες τὶς κριτικὲς τοῦ Λέσσιου) καὶ πιὸ πολὺ ἀπὸ κάποια του τώρα ἔστερα δημοσιευμένα ποιήματά του στὸ περιοδικὸ τοῦ Κρουμπάχερ θὰ μποροῦσαν ἀκόμη καὶ σήμερα εὐχαριστίστα νὰ διαβαστοῦν ἀπὸ κείνους ποὺ ὄργουνται τὶς ρυθμικές τυμπανοκρουσίες. Οἱ ἀκριτικοὶ ποιητὲς δὲν ὑποψιαζούνταν τί θὰ πῆ πλαστικὸς στίχος. Οἱ στίχοι τους οἱ πιὸ πολλοὶ, χαλαροὶ, μαλακοὶ, λαθεμένοι, πάνε τρικλίζονταις· μόλις τοὺς ἀναστηχώνει ἐδῶ κ' ἔκει κάποιο ἀθέλητο φύσημα δημοτικῆς αὔρας. Κ' ἔπειτ' ἀντὶ νὰ στύψουν τὰ λουλούδια ποὺ κρατούσανε, γιὰ νὰ βγάλουν τὸ μῦρο, τὰ ἔσεράναντε στὸν ἥλιο τὰ λουλούδια, γιὰ νὰ τὰ κάνουν χρυσαράβοτανα. Καὶ δημος αὐτὰ τὰ μισά καὶ ἀδέξια ἔργα εἶναι κ' ἔτοι μιὰ πολύτιμη πηγὴ στὸν ἴστορικὸ καὶ στὸν ποιητὴ καὶ σὲ κάθε τεχνίτη τῶν περασμένων ξαναζωντανευτὴ, καὶ κάπου ἀπὸ τὴν ἀσκημιά τους λαχταρίζει μιὰ ζωὴ ποὺ δὲν τὴ βρίσκεις μέσα στὰ μαστορέματα τῶν Μανασσήδων.

★

Μὲ τὴ μελέτη του οἱ Πολίτης ἀπέστη στὸ «Ἀσμα τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ» δὲ μᾶς ἔδειξε μονάχα τὴ μυθολογικὴ καὶ τὴ λαογραφικὴ σπουδαιότητα τοῦ περίφημου τραγουδιστοῦ μᾶς ἔκαμε νὰ στοχαστοῦμε, μπροστά καὶ στὸν καλλιτεχνικὴ ὄμορφάδα τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ «Βρυκόλακα», ἐντύπωση ποὺ μᾶς χτυπάει στὸ διαβασμα κι ἄλλων πολλῶν ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγούδια μας, πώς τὰ τραγούδια αὐτὰ δὲν ἔχουν μόνο σχετικὴ ἀξία καὶ πώς δὲν πρωτεύουνε μονάχα στανάλογα λαογραφικὰ μνημεῖα ἄλλων ἔθνων, μὰ πώς εἶναι σὲν ἔργα Τέχνης, καὶ πώς μπορεῖ περήφανα νὰ συγκριθοῦνε, δχι λίγα ἀπὸ κεῖνα, μὲ ὠρισμένα ἔργα, μὲ τὸ δεῖνα ποίημα τοῦ δεῖνα περίφημου Εύρωπα!ου ποιητῆ, καθὼς τώρα τελευταῖα ἔκαμε οἱ Ιταλὸς Παβολίνης. Μιλώντας γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ σύνθεση τοῦ ἀκριτικοῦ ἔπους δὲ κ. Πολίτης, παρατηρεῖ πώς κ' ἐδῶ δὲ Ἐλληνικὸς λαὸς ἀφησε πίσω τους ἄλλους λαούς, επρόσθιν ἐν τῇ ἐποποιεῖ αὐτοῦ περαιτέρω». ἔτοι στὸ τραγούδι του διαδέστης τοῦ ποιητῆς, πηδώντας πέρ' ἀπὸ τους φράχτες τῆς λαϊκῆς παράδοσης ἢ τῆς ἴστορίας, μπάνει στὰ σύνορα τῆς Αἰσθητικῆς.

σύστημα ποὺ καθὼς ἔλεγε, τοὺς σύστημα πάντα δὲ Γκαρνιέρης στὴν παράδοση·

— «Οταν εἶναι ἀρρώστημένο τὸ νεφρί, μὴν ἀπελπίζεστε· νὰ θεραπεύετε τὴ φούσκα κ' ἵσως κάτι βρῆ».

Σὰν τάχουσε δὲ Κουφές ἀπὸ τὸν Αντρέα, ἔκαμε μιὰ περίεργη γριμάτσα·

— «Ἐτοι; Θάρχίσετε θεραπέματα μὲ τὴ φούσκα; Αἰ! μὰ τότες μπορεῖ νὰ βαστάξῃ καιρὸς ἀδουλεῖα, πολὴ καιρὸ!»

Δὲν περιγράφεται τὸ ὑφος του τὴν στιγμὴν ποὺ κατεβαίνοντας μὲ τὸν Αντρέα τὴν ἀλλέα τοῦ σπιτιοῦ, ἔκει ποὺ δὲν τὸ πρόσμενε νὰ γίνῃ λόγος γιὰ τὴ φούσκα, ποὺ ζέψυγε τέτοια παρατήρηση. Λίξ καὶ κατσουφιάζε, λέξ κι ἀναστέναζε, σούφρωνε τὰ φρύδια του, σὰ νὰ εἴτανε ἀμαρτία ποὺ πεισμάτωνε ἡ ἀρρώστη καὶ δὲν ξεπαστρέβοτανε ἀμέσως, ἵνως ἡ ἐθεγενεία του τῆς εἶχε μόνο διού μῆνες διορία.

— «Θὰ βασανιστῇ, φυσοῦμαι, καὶ τάποτέλεσμα θὰ μείνῃ τὸ ἔδιο».

Συνάμα, γιὰ νὰ προφυλαχτῇ, τηλησάζοντας στὴν πόρτα, πρόστεσε πως ἀλήθεια μοιάζει σὰ νὰ γύρισε στὸ καλήτερο, σὰ νέλλαζε ξαφνικά ἢ Κατινούλα. Ούτε νὰ λοιπὸν ούτε ὅχι.

Καὶ τώρα μὲ τὸ λόγο του γιὰ τὸ ἔθνικό μας ἔπος μᾶς δίνει νὰ στοχαστοῦμε μιὰν Ἰλιάδα ποὺ δὲν περιμαζώχτηκε, μιὰν Ἰλιάδα ποὺ δὲ φανερώθηκε—δοῦ κι ἀν ὑπάρχει μέσα στὴν ούσια τῶν πραγμάτων —γιατὶ ἔλειψε δὲ Ποιητής. Η Πεντάμορφη κοινωνίαν ἀπόμενε, γιατὶ δὲ φανηκε τὸ Βασιλόπουλο ποὺ θὰ τὴν ξυπνήσῃ. «Ἄν άνεφχίνετο μεγαλοφυής ποιητῆς—λέει δὲ Πολίτης—δυνάμενος νὰ συγχροτήσῃ ταῦτα | τὰ ἐπεισόδια τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου| καὶ συναρμόσῃ εἰς εύρυ σύνολον, θὰ ἐδωροφόρει εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἔπος ἐφεύριλλον τῆς Ἰλιάδος, διότι τὴν ὑλὴν αὐτοῦ δὲν ὑστερεῖται τὸ καλλος καὶ τὸ μεγαθεῖος τῆς ὑλῆς τῶν δημητριῶν ἐπῶν». Μπορεῖ νὰ ξεχωρίσῃς δύο ἀφορμὲς ποὺ ἐμποδίζανε νὰ γεννηθῇ στὸ Βυζαντιό ὁ ποιητὴς δὲ ἔθνικός, δὲ ἀκριτικός Ομηρός. Η πρώτη ἀφορμὴ, γιὰτὶ δὲ φανηκε τὸν Βυζαντινὸν ποιητὴν ποὺ ποιητὴς τοῦ ρωμαϊκώτατου στὴν ἀρχὴ, ἐλληνιστικώτατου διστηρα, μὰ πάντα σχολαστικοῦ Βυζαντίου. Ενοσω εἴτανε καιρός, πρὶν ἔρθη δὲ Τούρκος, πῶς νὰ φανῇ εἶναι τέτοιος ποιητής! Στὸ ἔγκωμο ποὺ ἔγραψε τῆς μητέρας του διό μεγάλος σοφός. ἀνάμεσα στοὺς Βυζαντινοὺς τοῦ δέκατου αἰώνα, δὲ περίφημος Μιχαήλ Φελλός, εἶδος τι Βυζαντινοῦ Αριστοτέλη μὲ τὴν πολυσύνθετη σοφία του καὶ τὴν πειραγεῖσαν ποιητὴν ποτέρα, μὲ πάντα σχολαστικοῦ Βυζαντίου τοῦ δέκατου αἰώνα, διότι η ιστορία τοῦ Ιακώβ καὶ Ιωσήφ, κι ὅλο τέτοια· αὐτὰ γιὰ τὴν μητέρα τοῦ Ψελλοῦ καὶ παραμύθια δὲν εἴτανε, καὶ εἴτανε ἀλάθευτες παιδαγωγικὲς συνταγὲς προκοπῆς καὶ ἀρετῆς. Καὶ η μητέρα τοῦ Ψελλοῦ, βέβαια γυναίκα τοῦ καρού της ἀπὸ τὶς ἀξιώτερες, κιούθησε μιὰν ἄλλη ζακουσμένη γυναίκα, μιὰν ἄλλην μητέρα, τὴν μάννα τοῦ Γκαΐτε. Αντίθετα καπώς ἡ Γερμανίδα μητέρα ἀνάθρεψε τὸ παιδί της μὲ τὸν ἀγάπην καὶ μὲ τὴ λαχτάρα τοῦ δημοτικοῦ παραμύθιο. Τὰ δύο τόσο μακρυσμένα τόντα ἀπὸ τὰλλο παραδείγματ' ἀπὸ τὴ ζωὴ — μέσα στὴν πολὺ κριτικὴ στιγμὴ της, τὴν παιδικὴ — ἐνὸς μεγαλοφάνταστου σχολαστικοῦ κι ἐνὸς μεγχλοφάνταστου ποιητῆ, φίγουνε μιὰ ζωηρὴ λάμψη στοὺς δύο καιρούς στὸ Βυζαντιό τοῦ δέκατου αἰώνα καὶ στὴν ξαναγενημένη Εύρωπη τοῦ 18ου αἰώνα· καὶ μᾶς δείχνουν καὶ τὰ δύο κλειδιά ποὺ ἔνοιγουν, ἐτούτο τὴν πόρτα τῆς κα-

Τοῦ ἔδωρε δρόμο στὸ τέλος δὲ Αντρέας, μὲ τοῦ εἶπε πόσο λυπάται ποὺ ζειτίας του χρηματευτανε, γιατὶ ἀμέλησε ἀλάχαρο μήνα, ἐνάμιση μαλιστα, νὰ κιντεῖται τὸ νεφρί, καὶ στὸ μεταξὶ δὲν καταπιαστήκανε τίποτα γιὰ τὸ καρίτσι. Εσκυψε γλυκά τὰ κεφαλάκια του δὲ Κουφές, γλυκά χαμογελάσανε τὰ γένεια του καὶ δὲν ξεπάμισε λέζη. Τί ἀναγκη; Μήπως δὲν τοὺς σκέπαζε δὲ Κλυζιούς, ποὺ τελεφώνησε τότες τοῦ Αντρέα πώς δὲν θεραπεύει δὲν ιπάρχει. Ακόμη καὶ νὰ τὴ θεραπεύει δὲ Κουφές γιὰ τὸ νεφρί της, τοῦ κακού. Πέρα δὲ θὰ τέλθηγαζε. Αφτὸ δύο πονούσους τώρα κ' ἡ γλυκεια του ή σιωπη.

Πρώτου, προτού ςύγη, δὲ Κουφές, ποδὸς τίμιας τοῦ ἔφερε μιὰ μέρα καλές πλεοροφρίες γιὰ τὸν Αστό, ἀπὸ ἔναν ἐσωτερικὸ φίλο του ποὺ τοὺς γνώριζε. Ο Αντρέας ἀνηπυχούστε λιγάκι, δὲν ἔξεσε τὸ κάτω κατώτερο τὸ ἀξέζει δὲ Α

πως ἀγονής δασκαλικῆς πολυγνωσίας, κ' ἐκεῖνο τὴν πόρτα τῆς σοφίας τῆς δημιουργίας. Καμιὰ ρορά, γιατὶ τὸ ξετύλιμα τοῦ σπόρου τῆς μεγάλης Φαντασίας, ποὺ πλάθει, βλέπουμε πώς ὡφέλησε πιὸ πολὺ ἐπὸ τὰ ἵπτοντα παιδαγωγικὰ προγράμματα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τοῦ σκολειοῦ, μιὰ δούλα μὲ τὴν φυσικιά της γλῶσσα, μιὰ παραμάνα μὲ τοὺς ζωντανούς της μύθους. Στὶς δοῦλες καὶ στὶς παραμάνες — καμιὰ φορά — κι ὅσο θέλουν & γελοῦν οἱ τοβαροί — τὰ πιὸ μεγάλα ἔθνη χρωστῶντας τοὺς πιὸ μεγάλους τους τεχνίτες!

Μάς λένε γιὰ τὴν Ἰταλία τοῦ καιροῦ τοῦ Δάντη
πῶς καλὰ καλὰ δὲ γνώρισε τὴν ἐποχὴν ποὺ γιὰ τὴν
ἄλλην Εὐρώπη λέγεται μεσαιώνιας, πάντα κληρονόμων
ἢ Ἰταλία πιὸ χρεστὴ τῆς Λατινικῆς παιδείας καὶ
πιὸ κοντά στὴν ἀρχαία Ρώμην. Αὗτό πού εἰπώθηκε
γιὰ τὴν Ἰταλία πιὸ πολὺ ἀληθεύει γιὰ τὸ Βυζάν-
τιο. 'Αγίσως μεσαιώνιος, κυριώτερα, θὰ πη. διότελα
παραμόρφωση, ξεμάκρεμα, πνιξιφο τῆς ἀρχαίκης Ἐλ-
λυνικῆς παράδοσης, τὸ Βυζάντιο βέβαια δὲν τόνε
γνώρισε τὸ μεσαιώνια τοῦτο. Τὸ Βυζάντιο βάσταξε
καὶ φύλαξε τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχαιότητα. Τὸ εὐτύ-
χημα τοῦτο εἶχε ἀντιστάχων μιὰ συφορά. Τὸ Βυζάν-
τιο μπορεῖ νὰ μὴ γνώρισε μεσαιώνια· μὰ καὶ μᾶζη,
καλὰ καλὰ δὲ γνώρισε — καὶ ὡς τὴν ὥρα ἀκόμα σὲ
καποια τει σκραντικὰ σημεῖα ὁ νέος ἑλληνικὸς κό-
σμος — οὔτε τὸ πανευρωπαϊκὸ ἔχημέρωμα ποὺ λέγε-
ται Ἀναγέννηση. Τὸ Βυζάντιο τὴν φύσης καὶ τὴν
βούθηση τὴν Ἀναγέννησην ἔσπειρε, σὰν ἴδεα κο-
σμοπολιτική. Μαγεμένο καὶ δεμένο ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο
κόσμο τὸ Βυζάντιο, μὲ δλα τὰ καλὰ ποὺ μᾶς ἐφε-
ρε, δόσο καὶ ἀν μᾶς χάρισε ἀνάμεσα στᾶλλα ἀληθινὴν
ἱερὴ ποίηση, (ἀνεκάρτητη καὶ τούτη πάντα ἀπὸ τὴν
δουλικὴν ἀρχαιολατρεία), στέκεται ἀφορμὴ νὰ λείψῃ
δ μεγάλος μὲ τὴν φωτεινὴν συνείδησην ἀκριτικὸς ποιη-
τής. Πίσυ θὰ μποροῦσε νὰ σπαθῇ τετοιο τέρχα μέσα
στὴν περιφρόνηση τοῦ ζωντανοῦ ἑθνικοῦ στοιχείου,
τῆς ζωντανῆς ἑθνικῆς ζωῆς, καὶ ἔτοις καὶ τῆς ἀληθι-
νῆς καὶ αθανατης ὄμορφιας;

Τὸ Βυζάντιο δὲν τὴν χάρηκε τὴν Ἀναγέννηση-
ίως θὰ τὴν χαίρονταν ἀφρά γλήγορα· μᾶς δὲν πρό-
φτασει φάνηκε δὲ Τούρκος. Καὶ να ἡ δεύτερη ἀφεμηνή
που σταμάτησε τὸν ἐρχομένο τοῦ παιητικοῦ Μεσσία
μας. Ἡ τούρκικη σκλαβία. "Ολα βυθίζονται και
πνίγονται. Μοῦ ἔρχονται τώρα στὴ θύμηση. δυὸς ἄν-

σιάστηκε κι ὁ Γκίζιος, τίς εἶκοι μὲν τοῦ Χριστοῦ,
ὁ Γκίζιος τοῦ μῆλησε ἀπαράλλαγτα ὥπως τοῦ εἶχε
μηλήσει κι ὁ Ἀρτός. Σακκιὰ ζεστά νερὸ δέξήντα βαθ-
μῶνε καὶ φουσκωπλισμάτα τριάντα πέντε ώς πε-
νήντα, ἔκεινα δηλαδὴ ποὶ παράγγειλε κι ὁ Κλυ-
ζίοις, υόντο ποὺ τὰ παράγγειλε ὁ Γκίζιος μὲ κάποια
βαρύτητα σκολαστική δική του. Εἴτανε χθρωπός
σοράντα ώς σαράντα πέντε χρονώ, μὲ γκρίζομαέρα
μαλλιά καὶ μουστάκι, ἀλατοπίπερος, καθὼς λένε στὴ
Γαλλία, γιὰ νὰ δεῖξουνε πώς λογχαίσει κανεὶς κάμ-
ποσες χούπρες τρυχίτσες ἀνάχεισα σὲ μουντότερες. Ἡ
Κατινούλα, ποὺ δὲν τῆς ἐλείπε μήτε μαργιολά μή-
τε πνέμα, ἐλεγε πώς ἔμοιαζε ὁ γιατρός σὲ νᾶθγαί-
νε ἀπὸ κανένα λυστρό κρύο καὶ δὲν τὸ κατώθιωνε
νὰ ζεσταθῇ. Ψυχρός, σοβαρός, μετρημένος στὰ λό-
για του, ἀκίνητος καὶ στὰ κινήματα του. Ἀπὸ φυ-
σικό του ζωηρός, σὰν ὅλους τοὺς μεσημερίτες, γιατὶ
ἀπὸ τὸ Μεσημέρι τῆς Γαλλίχς ή γενιά του, ἐπνι-
ξε πίτηδες τὴν προγονική τὴν ζωεράδα, κι ἐννοεῖται
πώς τὸ παράλαμψε στὸ πνίξιμο, ἀπὸ τὴν προσπάθεια
νὰ μὴ φαίνεται τάχα λαφρύμυσλος καὶ λαρρόστο-
μος σὰν τοὺς παινεμένους τοὺς πατριώτες του. Λοι-
πὸν δσα τοῦ εἶχε πει ὁ Ἀρτός μὲ τὸ θύρος του τὸ
ξέθαρρο καὶ τὸ ἀπλό, τοῦ τὰ εἶπε ὁ Γκίζιος μὲ τὸ

θρωποι, οἱ παραστατικώτεροι τοῦ ἑλληνικοῦ νοῦ· δὲ ἀπὸ τὸ Μιστρᾶ φιλόσοφος Γερμιστὸς ἢ Πλήθων καὶ δὲ Κωσταντίνουπολίτης ποιητὴς Μάρουλλος Ταρχανιώτης. Ὁ πρῶτος χτίζει τὴν μαχαιρικὴν νεοπλατωνικὴν Πολιτείαν του, σὰ μὲ τὴν βούθειαν ἔωτειν, στέγωστα τ' ἀπάνου θέμελα τῶν περασμένων, καὶ φεύγει χωρίς νὰ καταδεχτῇ νὰ πιάσῃ μὲ τὸ χέρι του τὸ σφυγμὸν τῆς ζωῆς. Παραστρατισμένο στὰ νερά μας ἀδέρφι τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Πλωτίνου. Ἀνάφτει στὴν Ἰταλίᾳ τὴν Ἀναγέννησην, καὶ καίεται· — δὲ ἕδιος οὖτις, μὰ τὸ πολύτυπο βιβλίο του, τὸ ἕδιο κάνει· — ἀπὸ τὸν καλογηρικὸν μὲ καὶ δικαιοκρίτη καπιῶς φανατισμὸν τοῦ Πατριάρχη Γενναδίου. Ὁ δεύτερος, δὲ ποιητὴς Μάρουλλος, τοὺς μεγάλους του μὲ λουκριτικὴν πνοὴν φυιολατρικοὺς ὅμινους (κάποια κομματιαὶ δὲ) αὐτοὺς μᾶς τὰ μετάφρασε δὲ. Σάθας στὸ βιβλίο του «Ἀθῆναι καὶ Βυζάντιον» τοὺς γράφει στὴ λατινικὴ γλῶσσα· γιατὶ, ἐλεγε, κανεὶς ἀπὸ τοὺς δικοειθνῆδες τουτὸδὲν εἶχε ἀπομεῖναι; ἔξιος γιὰ νὰ μελετῇ τὴν ποίησην ἀπὸ τὴν Φλωρεντία ὡς τὸ Παρίσι, ἀντίζηλος ἐνὸς περίφημου ποιητῆς, τοῦ Πολιτικοῦ, καὶ δάσκαλος ἐνὸς ἄλλου ποιητῆς, πιὸ περίφημου, τοῦ γάλλου Ρουστᾶρ, ἀφήνει τὰ σημαϊδια του στὴν αὔγη του μεγάλου Ἑανανθισμοῦ τῆς ποιητικῆς τέχνης τῶν Φράγκων, ἐκεῖ ποὺ δὲν ἀφίνει στὴν πατρίδα του παῖδα τὴν ἀέρινη παράδοση τοῦ παλληκαρισμοῦ του· γιατὶ καὶ Στρατιώτης εἶται. Κανένας τους, κανένας δὲ στοχαστηκε σὰν τὸ Δάντη.

Ἐνας τρίτος ἀπομένει, ἔξοριστος αὐτὸς κι ἀποδιωγμένος, μέσα στὴ νύχτα τῆς σκλαβίας. Ὁ λαὸς μὲ τὸ Τραγοῦδι του, πέρα στὰ βουνά, σὰν ἀποκηρυγμένο, ζῇ καὶ τρανεύει. Λένε πώς τὸ βασιλιάΚωσταντίνο τὸν Παρφυρογένητο πολὺ τὸν ἐνοχλοῦσε ἡ δόξα ἑνὸς συγχρόνου του, τοῦ στρατηγοῦ Πανθήριου, τοῦ πολυακουσμένου· καὶ πρόσταξε δὲ βασιλιάς νὰ μὴ γραφτῇ τίποτα ποτὲ καὶ πουθενά γιὰ τὸν Πανθήριο· σφίστηκε νὰ τὸν κλείσῃ σ' ἓνα τάφο χτισμένο ἀπὸ τὴ σιωπή. Ἰστορικοὶ καὶ χρονογράφοι, καὶ τῆς Πολιτείας οἱ ἐπίσημοι καὶ ἀναγνωρισμένοι· καλαμαράδες, συμμορφωθῆκαν πρὸς τὴν προσταγή. Χαρὰ στὸν Πανθήριο! Τᾶδραξε ἡ Φήμη, καὶ χωρὶς τόνομα, τὰ κατορθώματά του, καὶ ἐλεύτερα καὶ γιγαντεμένα καὶ ἰδεοποιημένα τᾶσπειρε πχυτοῦ. Λένε πώς δὲ Ηλανθήριος αὐτὸς εἶναι ἡ Ιστορικὴ πηγὴ τοῦ Διγενῆ Αχερίτα. Ἔτσι μπορεῖς νὰ πῆς πώς καὶ ἡ πολιτεία τοῦ Βυζαντίου γραμματισμένου, γιὰ νὰ ζωγραφίζῃ μιὰ γιὰ πάντα τὸ τραγοῦδι τοῦ ἀγραμματου, ωρκιστη-

κε τίποτ' ἀπὸ κεῖνο νὰ μὴν ἀναφέρῃ καὶ νὰ δείχνῃ πῶς ποτὲ δὲν τὸ λογάριασε· πάντα νὰ τὸ κρατῇ παράμερα καταφρονεμένο. Μᾶ τὸ παιδί στὴν Εξορία Θρέφτηκε μὲ γαλα θεόσταλτο. Κ' ἔζησε καὶ μεγάλωσε. Καὶ γυρεύοντας τὸν ἀθρετο ὡς τὴν ὄψη "Ομηρό του, πορεύεται μὲ τοὺς ἀγώνυμους διηγήσκους του.

Τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ σπουδαιότατος κύκλος ἡ ἀκριτικός. Ό Πελίτης μέσα στὸ λόγο του, (μὲ σύντομα, μὰ οὐσιαστικὰ λόγια, λόγια ποὺ πάντα προϋποθέτουν ὅχι ἀνίδεους ὄλοτελα τῶν πραγμάτων αἰτῶν, ποὺ θὰ δυσκολευτοῦνε πάντα νέμπουνε στὸ νόημα, ἀλλ’ ἀκροατὲς φωτισμένους ὅπωσδήποτε ἀπάνου στὸ ζήτημα), διαλαλεῖ τὴν σπουδαιότητα τοῦ κύκλου. Ό Ελληνικός λαὸς κρατεῖ στὸ νοῦ του καὶ θαρακέει καὶ τραγουδεῖ ὅχι τόσο τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατῶν τις νίκες, ωτὸ τῶν ἀκριτῶν τὰ κατορθώματα· ὅχι τὰ ποιήματα τῶν Γεωμέτρηδων καὶ τῶν ἄλλων λογιώτατων στιχοπλόκων, ποὺ ἐγκωμιάζουν αὐτοκρατόρους καὶ νικητές, μὲ τὰ μεγαλόπονος, ἀπὸ πνοὲς βουνήσιες, ἀκριτικὰ τραγουδία. Μὲ τὸν ἀκριτισμὸν ἔηγας τὶς λαμπρότερες σελίδες τῆς στρατιωτικῆς ἴστορίας τῆς βυζαντινῆς. Καὶ οἱ Νικηφόροι καὶ οἱ Τσιμισκῆδες οἱ Βουλγαροφάγοι δὲν εἶναι περὶ Διγενῆδες Ἀκοίτες. Πάντοι οἱ δίγως ὅνομα ραψῳδοί, ἀπὸ τὴν Καισάρεια ὡς τὴν Κύπρο, τραγουδοῦν τὰ κιλέα τοῦ Διγενῆ γύρω σ’ ἵκεινον πληθουν ἀνετα κι ἀσυλλόγιστα Ἰλιάδες καὶ Οδύσσειες. Χρυσὴ ἀλυσίδα μαζὶ σφιχτοδένει τοὺς ἀνθισμένους ἀκριτες μὲ τὴν ἀνθισμένη Ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία, καὶ μὲ τὰ δύο τοῦτ’ ἀνθισμάτα, καὶ τῆς ἀγνῆς Ἐλληνικῆς Μούσας τὸ ἔνθισμα, ἔξω ἥπερ τὰ σκολεῖα κ’ ἔξω ἥπερ καθε ἀλκοοικὸ πνοσλαβειμα. Καὶ τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας ἡ ζεπεσμὸς δὲν εἶναι ζένος πρὸς τὸν κατατρεπό καὶ πρὸς τὸν ζεπεσμὸ τῆς ἀκριτικῆς ἰδέας, καὶ στὴν ἐνέργεια καὶ στὴ σκέψη. «Ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου—παρατηρεῖ δ Πολίτης—ἔπαισεν ἡ γορηγία ἐτησίου μισθοῦ ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου εἰς τοὺς ἀκρίτας, καὶ ἡναγκάσθησαν οὗτοι, καταλιπόντες ἔφρουρότους τὰς ἔκρας νὰ μεταναστῶσιν εἰς τὰ ἑνότερα. Τὰ ὄλεθρια ἐπακολουθήματα τῆς ἀποφάσεως ταύτης κατενοθησαν στερεά. Ως παρατηρεῖ βυζαντινὸς ἴστορικός, τὸ μέτρον τῆς διαλύσεως; τῶν ἀκριτικῶν φρουρῶν «ώς οὐδενὸς ξένον παροραθὲν ἐν ἀρχῇ, μέγιστον ὑστερον ἐδοξεῖ Ρωμαῖοις ἐπύγηντις, καὶ τῶν μᾶλα μεγίστων

νεις σύντροφό σου καὶ ζῆς, μὰ ποῦ μπορεῖ καὶ νὰ εἰ
σκοτωθῇ ζαφνικά. Οὐδεὶς δὲ Γκίζιος δὲ θὰ τα ξε-
καθάριζε μὲ τὸ νοῦ του, σση σοφία κι ἀν ἐδειχνε τὸ
πρόσωπό του. Χαιρέτησε κ' ἔφυγε, ἀλγύστος σὰν τὸ
κοντάρι. Τὸ κάτω κάτω, πυελονεφρικά εἶτανε καὶ γινό-
τὸν Γκίζιο τὸ πάθημα τῆς Κατινούλχς. Τέσσο εἴ-
φτανε τοῦ Ἀντρέκ κ' ἔννοιασε ἀμέσως πῶς ἐδώ
χρειάζεται ἀκαταπάχτη γερὴ δουλειά.

Κι ἀλλίθεια δὲ κακημένος δὲ Ἀντρέας ἔρχεται τώρα
νὰ ἐνεργῇ μὲ τὰ σωστά του, νὰ ἐνεργῇ μὲ θέληση
περισσότερη ἀκόμη παρὰ ποὺ φανερώσει ὡς τὰ τό-
τες, μὲ περισσότερο κουραζόντες, ἀφτοῖς ποὺ κλειδώνο-
τανε στὸ ἑργαστήρι του τὶς εἰκόσι ἐξηκοντά του Σποριδῶ,
νὰ κλαίῃ σαν τὴν γυναίκα, στὴν ἀγία τὴν ἀνάμνη-
ση μιᾶς γυναίκας, τῆς δίκτης του. Ἐνεργοῦσε, οὐχ
τάχα μὲ τὴν βεβαιότητα, ἵσως οὕτε μὲ τὴν ἐλπίδα
νὰ σώσῃ τὴν Κατινούλα, μὲ ἔτσι, γιὰ νὰ κάμη τὰ-
δύνατα δυνατά, νὰ νὰ γίνη δὲ τι πρέπει.

Στούς τρεῖς μῆνες ὅπου μοιάζει σὰ νὰ πῆρε δρό-
μο καινούριο ἡ ζωὴ του, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ, τὸ
Γενέρη καὶ τὸ Φλεβάρη, δὲν ἀκολούθησε τίποτις ἀ-
ξιοσπουδαστό στὴν ὑγεία καὶ στὸ θεραπέμα τῆς Κα-
τηνούλας ἀκολούθησεν σημαντικώτερχ στὴν ψυχὴν
τοῦ Ἀντρέα. "Εχουμε ἡμως νὰ ποῦμε πρῶτα μιὰ

